קליין און גרויס

א

עֶס זאָגט: קליין, גרויס. וואָס איז די נפקא מינה? אַ מענטש מעסט מען נישט מיט קיין מאָס. דער עיקר איז דער קאָפּ, נישט די פּיס. פונדעסטוועגן, אַז מ'נעמט זיך אַריין אין געדאַנק אַ נאַרישקייט, קאָן מען פאַרקריכן ווער ווייס וואו. כ'על אייך דערציילן אַ מעשה. ס'האָט גע־טראָפן ביי אונדז אין שטאָט. ס'איז געווען אַ פאַרפאַלק. אים האָט מען גערופן דער קליינער מאָטיע און זי — די מאָטיעכע. ער איז נישט גלאָט גע־ווען קליין, נאָר אַ פּיצעלעס, נישט גרעסער פון אַ קאַרליק. ס'פעלן נישט אין ערגעץ קיין לצים און מ'האָט געמאַכט אַלערליי חכמה'לעך, בכן, דער בעלפער האָט זיך טועה געווען און אים אַוועקגעפירט צו בעריש דעם דרדקי־מלמד. שמחת תורה האָבן די מאַנסלייט זיך אַנגע'שיכור'ט און מ'האָט אים אויפגערופן צו כל הנערים. עמעץ האָט אים דערלאַנגט אַ פאַן מיט אַן עפּל און אַ ליכטל. אַז אַ ווייבל איז געוואָרן געלעגן, זיינען געקומען צו אים די ווארילע יונגען אַז עס פעלט־אויס אַ־ייִנגל צום קריאת־שמע־לייענען. וואָלט ער כאָטש געהאַט אַ גרויסע באָרד — האָט ער געהאַט אַ קליין בערדעלע, אַ האָר דאָ, אַ האָר דאָרט. קיין קינדער האָט ער אויך נישט געהאַט און ר'האָט טאַקע אויסגעקוקט ווי אַ חדר־ייִנגל. ס'ווייב, די מאָטיעכע, איז אויך נישט געווען קיין פאַרשוין, אָבער אַ נקבה מיט אַ געשטעל. סאַי־ווי, ס'פאַרפאַלק האָט געלעבט צוזאַמען און דער מאָטיע איז געוואָרן אַ שטיק נגיד. ער האָט געהאַנדלט מיט תבואה און געהאַט אַ שפּייכלער. דעם פּריץ איז ער גראָד געפעלן, כאָטש ער האָט זיך אויך געוויצלט. אָבער אַבי ס'איז דאָ פרנסה. וואָס קומט אַרויס, אַז מ'איז גרויס און דער קבצן איז נאָך גרעסער?

אָבער די מאָטיעכע, ס'זאָל איר צו קיין גנאַי נישט זיין, האָט אים כסדר נאָר שטאַכעלירט. קליין אַהין, קליין אַהער. זי האָט אים געהייסן טאָן זאַכן וואו ר'האָט נישט געקאָנט דערלאַנגען. קלאַפּ מיר אַריין אַ נאָגל אין דער וואַנט, נעם מיר אַראָפּ די קופּערנע פאַן פון דער פּאָליצע. זי האָט געמאַכט אויס אים שפּאַס אפילו פאַר פרעמדע און יענע האָבן עס צעלייגט

איף טעלערלעך. איינמאָל האָט זי זיך אַרויסגעכאַפּט — ס'פּאַסט גאָרנישט פאַר קיין יידישער טאָכטער — אַז ווען ער קומט צו איר אין בעט, שטעלט ער זיך אונטער אַ פוסבענקעלע. נו, עֶס קאָנט אייך שוין אויסמאָלן וואָס ס'געמיינע פאָלק האָט אויסגעלאַכט און אויסגעמאָטלט. אַז עמיץ איז גע־קומען פרעגן אויף אים און ער איז גראָד נישט געווען אין דער היים, פלעגט זי אַ זאָג טאָן: טוט נאָר אַ קוק אונטערן טיש. ווידער אַ מלמד מיט אַ גרויס מויל האָט אויסגעטראַכט אַזאַ ווערטל: ס'איז אים פאַרלוירן גע־וואָרן דער טייטל. ער טוט אַ קוק: מאָטיע גייט דערמיט פאַר אַ שטעקן. יענע יאָרן זענען מענטשן אַרומגעגאַנגען פוסט־און־פּאַסט און מ'האָט נאָר געזוכט עפּעס צום באַלאַקען. מאָטיע אַליין האָט, ווי מ'זאָגט, געמאַכט אַ גוטע מינע צו דער בייזער שפּיל, אָבער ס'האָט אים נעבעך גאַנץ גוט פאַרדראָסן. ווייל וואָס איז דאָ פאַראַן אַזויפיל צו חוזק'ן ווען עמיץ איז קליינוואוקסיק? און אַז מ'האָט שוין לענגערע פּיס, איז מען מער ווערט ביי גאָט? ס'איז אַלץ געווען, מאַלט אייך, ס'פּעבל. די ערלעכע יידן היטן זיך אָפּ פון לשון־הרע.

געווען איז דער מאָטיע נישט קיין למדן, אָבער אַזוי אַ ייד. ר'איז גע־גאַנגען הערן אַ מגיד. שבת אינדערפרי האָט ער געזאָגט תהילים מיט דער חברה. ר'האָט ליב געהאַט אַ גלעזל בראָנפן אויך. ער פלעגט אַמאָל אַריינ־קומען צו אונדז אין שטוב. מיין טאַטע עליו השלום האָט געקויפט ביי אים האָבער. פריער האָט ער עפּעס געגנומען קראַצן אין דער קלײאַמקע ווי אַ קאַץ וואָס וויל מ'זאָל זי אַריינלאָזן. מיר זענען געווען מיידלעך און מיר האָבן געטאָן אַ זעץ אַרויס מיט אַ געלעכטער. דער טאַטע האָט אים צוגערוקט אַ שטול און אים גערופן ר' מאָטיע, נאָר אונדזערע שטולן זענען געווען הויכע און ער האָט קוים אַרויפגעקלעטערט. מען דערלאַנגט אים אַ גלאָז טיי און ער נעמט זיך דרייען אויפן בענקל ווייל ער קאָן נישט דערלאַנגען מיט די ליפּן צום גלאָז. בייזע ציינגער האָבן געדעדט, אַז ער לייגט זיך אַריין קאַרקעס אין די שטיוול און אַז אין באָד איז ער אַריינגעפאַלן אין אַ שעפעלע. נו, אָבער צום האַנדל האָט ער געטויגט. ס'ווייב האָט געהאַט ביי אים אַ גדולה. ער האָט געהאַט אַ שיין הויז און די שפּיין־אַלמער איז אַלעמאָל געווען אָנגעפּאַקט מיט כל־טוב.

איצט הערט אַ טראַף. איינמאָל האָבן מאַן־און־ווייב זיך צעווערטלט. באַלד האָט מען זיך צעקריגט אויף אַן אמת. מאַלע, מאַן־און־ווייב קריגן זיך; ס'איז גראָד עמיץ געווען אין שטוב, אַ שכן אָדער אַ שכנ'טע. די מאָטיעכע, זי זאָל עס מיר מוחל זיין, האָט געהאַט אַ פּיסק אויף שרויפן און ווען זי איז אַריינגעפאַלן אין אַ יוכע, האָט זי פאַרגעסן אין גאָט. זי טוט אַ געשריי: דו קאַרליקל, דו שטינקערל! ביזט דען אַ מאַן? ביזט דאָך גרויס ווי אַ גענייץ. ס'איז מיר אַ בזיון צו גיין מיט אַזאַ מלופּים־קינד אין שול